

LBRIS

We know
books

Nicolae-Horia Țiț

Facultatea de Drept,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

DREPT PROCESUAL CIVIL

**Partea generală.
Judecata în primă instanță**

Curs universitar

Editura
Stamangiu
2024

CAPITOLUL I. PROCESUL CIVIL – PREZENTARE GENERALĂ. IZVOARELE DREPTULUI PROCESUAL CIVIL. APLICAREA LEGII DE PROCEDURĂ. PRINCIPIILE DREPTULUI PROCESUAL CIVIL	1
<i>Secțiunea 1. Definiția procesului civil. Fazele și etapele procesului civil</i>	1
<i>Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului procesual civil. Aplicarea legii de procedură civilă</i>	8
§1. Izvoarele dreptului procesual civil	8
§2. Aplicarea legii de procedură civilă	11
<i>Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale procesului civil</i>	17
§1. Principiul dreptului la un proces echitabil	20
§2. Principiul legalității	27
§3. Principiul egalității	29
§4. Principiul disponibilității	30
§5. Principiul exercitării drepturilor procesuale cu bună-credință	32
§6. Dreptul la apărare	35
§7. Principiul contradictorialității	38
§8. Principiul oralității	46
§9. Principiul nemijlocirii	48
§10. Principiul publicității	49
§11. Limba de desfășurare a procesului	51
§12. Principiul continuității	52
§13. Rolul judecătorului în aflarea adevărului	54

CAPITOLUL II. ACȚIUNEA CIVILĂ. CONDIȚIILE DE EXERCITARE A ACȚIUNII CIVILE	61
<i>Secțiunea 1. Acțiunea civilă – definiție, caracteristici, structură</i>	61
<i>Secțiunea a 2-a. Clasificarea cererilor și apărărilor</i>	64
§1. Considerații prealabile	64
§2. Cereri principale, cereri accesorii; cereri introductive, cereri adiționale și cereri incidentale	65
§3. Cereri în realizare, cereri în constatare și cereri în constituire	68
§4. Cereri nepatrimoniale și cereri patrimoniale	70
§5. Clasificarea apărărilor	71
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile de exercitare a acțiunii civile</i>	72
§1. Capacitatea procesuală	72
§2. Calitatea procesuală	72
§3. Formularea unei pretenții, respectiv a unei apărări	76

§4. Interesul	77
§5. Sancțiunile nerespectării condițiilor de exercitare a acțiunii civile	79

CAPITOLUL III. PARTICIPANȚII LA PROCESUL CIVIL – JUDECĂTORUL

(INCOMPATIBILITATEA, ABȚINEREA, RECUZAREA)	81
<i>Secțiunea 1. Reguli generale privind alcătuirea instanțelor (compunerea și constituirea instanței)</i>	81
<i>Secțiunea a 2-a. Motivele de incompatibilitate</i>	86
§1. Motivele de incompatibilitate de ordine publică (absolute)	87
§2. Motivele de incompatibilitate de ordine privată (relative)	92
<i>Secțiunea a 3-a. Abținerea și recuzarea</i>	96
<i>Secțiunea a 4-a. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea altor participanți la procesul civil</i>	107

CAPITOLUL IV. PĂRȚILE. COPARTICIPAREA PROCESUALĂ.

REPREZENTAREA PĂRȚILOR ÎN JUDECATĂ	110
<i>Secțiunea 1. Noțiunea de parte în procesul civil</i>	110
<i>Secțiunea a 2-a. Drepturile și obligațiile părților în procesul civil</i>	113
§1. Drepturile procesuale ale părților	113
§2. Obligațiile procesuale ale părților	118
<i>Secțiunea a 3-a. Capacitatea procesuală de folosință și de exercițiu</i>	119
§1. Capacitatea procesuală de folosință	119
§2. Capacitatea procesuală de exercițiu	121
<i>Secțiunea a 4-a. Coparticiparea procesuală</i>	124
<i>Secțiunea a 5-a. Reprezentarea părților în procesul civil</i>	127
§1. Reprezentarea legală	128
§2. Reprezentarea convențională	129
§3. Reprezentarea judiciară	134
§4. Dovada calității de reprezentant	136
<i>Secțiunea a 6-a. Asistența judiciară</i>	139

CAPITOLUL V. PARTICIPAREA TERȚILOR LA PROCESUL CIVIL.

PARTICIPAREA MINISTERULUI PUBLIC ÎN PROCESUL CIVIL	142
<i>Secțiunea 1. Formele participării terților la procesul civil</i>	142
<i>Secțiunea a 2-a. Intervenția voluntară (principală și accesorie)</i>	145
§1. Intervenția principală	145
§2. Intervenția accesorie	146
§3. Procedura încuviințării în principiu a cererilor de intervenție voluntară	148
§4. Efectele intervenției	150

<i>Secțiunea a 3-a. Intervenția forțată (chemarea în judecată a altor persoane, chemarea în garanție, arătarea titularului dreptului)</i>	152
§1. Chemarea în judecată a altor persoane	153
§2. Chemarea în garanție	160
§3. Arătarea titularului dreptului	166
<i>Secțiunea a 4-a. Introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane</i>	168
<i>Secțiunea a 5-a. Participarea Ministerului Public în procesul civil</i>	175
CAPITOLUL VI. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI	181
<i>Secțiunea 1. Competența materială</i>	181
§1. Competența materială – definiție, caracteristici, feluri, natură juridică	181
§2. Competența materială a judecătorilor	182
§3. Competența materială a tribunalelor	186
§4. Competența materială a curților de apel	191
§5. Competența materială a Înaltei Curți de Casație și Justiție	196
§6. Determinarea competenței materiale după valoarea obiectului cererii introductive de instanță	202
§7. Competența materială specializată a completurilor sau secțiilor din cadrul instanței	210
<i>Secțiunea a 2-a. Competența teritorială</i>	214
§1. Competența teritorială – definiție, caracteristici, feluri, natură juridică	214
§2. Reguli generale în materie de competență teritorială	216
§3. Competența teritorială alternativă	221
§4. Competența teritorială exclusivă	226
§5. Competența teritorială facultativă	236
<i>Secțiunea a 3-a. Întinderea competenței instanței sesizate.</i>	
<i>Prorogarea de competență</i>	240
§1. Prorogarea legală de competență	240
§2. Prorogarea judecătorească de competență	247
§3. Prorogarea convențională de competență	247
§4. Întinderea competenței instanței sesizate asupra apărărilor, chestiunilor prejudiciale și incidentelor procedurale	250
<i>Secțiunea a 4-a. Excepția de necompetență. Verificarea competenței</i>	254
<i>Secțiunea a 5-a. Conflictul de competență</i>	270
<i>Secțiunea a 6-a. Litispendența și conexitatea</i>	277
§1. Excepția de litispendență	277

§2. Excepția de conexitate	279
<i>Secțiunea a 7-a. Strămutarea proceselor și delegarea instanței</i>	282
CAPITOLUL VII. ACTELE DE PROCEDURĂ	290
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind actele de procedură.</i>	
<i>Clasificarea actelor de procedură</i>	290
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile intrinseci ale cererilor adresate instanțelor judecătorești</i>	295
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile extrinseci ale cererilor adresate instanțelor judecătorești</i>	301
CAPITOLUL VIII. CITAREA ȘI COMUNICAREA ACTELOR DE PROCEDURĂ	309
<i>Secțiunea 1. Reguli generale privind citarea și comunicarea actelor de procedură</i>	309
<i>Secțiunea a 2-a. Modalități de comunicare</i>	312
<i>Secțiunea a 3-a. Locul citării și comunicării actelor de procedură</i>	316
<i>Secțiunea a 4-a. Cuprinsul citației</i>	322
<i>Secțiunea a 5-a. Procedura de comunicare a citațiilor și a altor acte de procedură</i>	325
<i>Secțiunea a 6-a. Citarea prin publicitate</i>	330
<i>Secțiunea a 7-a. Verificarea realizării procedurii și invocarea neregularităților privind citarea</i>	335
CAPITOLUL IX. NULITATEA ACTELOR DE PROCEDURĂ	342
<i>Secțiunea 1. Reguli generale privind nulitățile procedurale.</i>	
<i>Clasificarea nulităților</i>	342
§1. Reguli generale privind nulitățile procedurale	342
§2. Clasificarea nulităților	343
<i>Secțiunea a 2-a. Invocarea nulităților</i>	348
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele nulităților</i>	352
CAPITOLUL X. TERMENELE DE PROCEDURĂ	357
<i>Secțiunea 1. Reguli generale aplicabile termenelor procedurale.</i>	
<i>Clasificarea termenelor</i>	357
<i>Secțiunea a 2-a. Calculul termenelor</i>	364
§1. Momentul de la care începe să curgă termenul	364
§2. Modul de calcul al termenelor procedurale	368
<i>Secțiunea a 3-a. Incidente cu privire la curgerea termenelor procedurale. Repunerea în termen</i>	370
<i>Secțiunea a 4-a. Sancțiunea nerespectării termenelor procedurale</i>	373

CAPITOLUL XI. AMENZI JUDICIARE ȘI DESPĂGUBIRI	380
<i>Secțiunea 1. Amenzile judiciare și despăgubirile</i>	380
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura de aplicare a amenzilor și despăgubirilor și cererea de reexaminare</i>	392
CAPITOLUL XII. PROCEDURA ÎN FAȚA PRIMEI INSTANȚE. SESIZAREA INSTANȚEI DE JUDECATĂ. ETAPA SCRISĂ	396
<i>Secțiunea 1. Reguli generale privind sesizarea instanței de judecată</i>	396
<i>Secțiunea a 2-a. Cererea de chemare în judecată – cerințele intrinseci și extrinseci</i>	400
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele introducerii cererii de chemare în judecată</i>	411
<i>Secțiunea a 4-a. Înregistrarea, verificarea și regularizarea cererii de chemare în judecată</i>	413
<i>Secțiunea a 5-a. Fixarea primului termen de judecată și măsuri pentru pregătirea judecătii</i>	429
<i>Secțiunea a 6-a. Modificarea cererii de chemare în judecată</i>	436
<i>Secțiunea a 7-a. Întâmpinarea</i>	439
<i>Secțiunea a 8-a. Cererea reconvențională</i>	446
CAPITOLUL XIII. ȘEDINȚELE DE JUDECATĂ	457
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale referitoare la ședințele de judecată</i>	457
<i>Secțiunea a 2-a. Exercitarea drepturilor și obligațiilor părților în timpul ședinței de judecată. Termenul în cunoștință</i>	464
<i>Secțiunea a 3-a. Amânarea judecătii și preschimbarea termenului</i>	473
<i>Secțiunea a 4-a. Încheierile de ședință</i>	478
CAPITOLUL XIV. CERCETAREA PROCESULUI. EXCEPȚIILE PROCESUALE	489
<i>Secțiunea 1. Reguli generale privind cercetarea procesului</i>	489
<i>Secțiunea a 2-a. Excepțiile procesuale</i>	496
CAPITOLUL XV. PROBELE	503
<i>Secțiunea 1. Sarcina și obiectul probei</i>	503
<i>Secțiunea a 2-a. Propunerea probelor. Rolul judecătorului</i>	508
<i>Secțiunea a 3-a. Încuviințarea probelor</i>	514
<i>Secțiunea a 4-a. Reguli generale privind administrarea probelor</i>	522
<i>Secțiunea a 5-a. Asigurarea probelor</i>	528
<i>Secțiunea a 6-a. Aprecierea probelor. Standardul de apreciere</i>	532

<i>Secțiunea a 7-a. Proba cu înscrisuri</i>	535
§1. Reguli generale privind proba cu înscrisuri. Clasificarea înscrisurilor	535
§2. Înscrisurile autentice. Înscrisurile sub semnătură privată. Înscrisurile pe suport informatic	538
§3. Administrarea probei cu înscrisuri	544
§4. Verificarea înscrisurilor. Înscrisura în fals	548
<i>Secțiunea a 8-a. Proba cu martori</i>	554
§1. Admisibilitatea probei cu martori	554
§2. Propunerea, încuviințarea, administrarea și aprecierea probei cu martori	556
<i>Secțiunea a 9-a. Prezumțiile</i>	566
<i>Secțiunea a 10-a. Expertiza</i>	572
<i>Secțiunea a 11-a. Mijloacele materiale de probă</i>	582
<i>Secțiunea a 12-a. Cercetarea la fața locului</i>	584
<i>Secțiunea a 13-a. Mărturisirea și interogatoriul</i>	585
§1. Mărturisirea	585
§2. Interogatoriul	587

CAPITOLUL XVI. INCIDENTE PROCEDURALE – RENUNȚAREA,

SUSPENDAREA, PERIMAREA	593
<i>Secțiunea 1. Renunțarea la judecată</i>	593
<i>Secțiunea a 2-a. Renunțarea la dreptul pretins</i>	598
<i>Secțiunea a 3-a. Suspendarea procesului</i>	601
§1. Suspendarea voluntară	601
§2. Suspendarea de drept	605
§3. Suspendarea judecătorească (facultativă)	611
§4. Hotărârea de suspendare	620
<i>Secțiunea a 4-a. Perimarea cererii. Perimarea instanței</i>	621

CAPITOLUL XVII. DEZBATEREA ÎN FOND A PROCESULUI. DELIBERAREA ȘI PRONUNȚAREA HOTĂRÂRII

	626
<i>Secțiunea 1. Dezbaterea în fond a procesului</i>	626
<i>Secțiunea a 2-a. Deliberarea</i>	631
<i>Secțiunea a 3-a. Minuta și pronunțarea hotărârii</i>	634

CAPITOLUL XVIII. HOTĂRĂRILE JUDECĂTOREȘTI

	641
<i>Secțiunea 1. Clasificarea hotărârilor judecătorești</i>	641
§1. Sentințe, decizii și încheieri	641
§2. Hotărâri cu executare provizorie, executorii și definitive	644

<i>Secțiunea a 2-a. Conținutul hotărârii. Redactarea și comunicarea hotărârii</i>	646
§1. Conținutul hotărârii	646
§2. Redactarea și comunicarea hotărârii	649
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele hotărârii judecătorești</i>	654
§1. Dezinvestirea instanței	654
§2. Autoritatea de lucru judecat	655
§3. Puterea executorie	663
§4. Forța probantă	667
§5. Relativitatea și opozabilitatea efectelor hotărârii judecătorești	668
<i>Secțiunea a 4-a. Hotărârile date în baza recunoașterii și hotărârile de expedient</i>	670
<i>Secțiunea a 5-a. Îndreptarea, lămurirea și completarea hotărârilor judecătorești</i>	673
§1. Îndreptarea hotărârii	673
§2. Lămurirea hotărârii și înlăturarea dispozițiilor contradictorii	674
§3. Completarea hotărârilor	676
§4. Caracteristici procedurale comune	678
<i>Secțiunea a 6-a. Executarea provizorie</i>	679
<i>Secțiunea a 7-a. Cheltuielile de judecată</i>	683

CAPITOLUL I. PROCESUL CIVIL – PREZENTARE GENERALĂ. IZVOARELE DREPTULUI PROCESUAL CIVIL. APLICAREA LEGII DE PROCEDURĂ. PRINCIPIILE DREPTULUI PROCESUAL CIVIL

Secțiunea 1. Definiția procesului civil. Fazele și etapele procesului civil

Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului procesual civil. Aplicarea legii de procedură civilă

Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale procesului civil

Secțiunea 1. Definiția procesului civil. Fazele și etapele procesului civil

Procesul civil este activitatea desfășurată de instanța de judecată, părți și alți participanți, în conformitate cu dispozițiile legii, în vederea aflării adevărului cu privire la un litigiu apărut între părți, prin pronunțarea unei hotărâri legale și temeinice, precum și de punere în executare a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii.

În sens larg, noțiunea de proces civil se referă la activitatea procesuală împărțită, în mod tradițional, două faze: aceea a judecării (*cognitio*) și aceea a executării silite (*executio*)^[1].

Faza judecării are drept scop și finalitate aflarea adevărului, prin corecta stabilire a situației de fapt, ca urmare a administrării probelor, și corecta încadrare juridică a actelor și faptelor deduse judecării. Această finalitate se transpune în pronunțarea unei hotărâri judecătorești temeinice și legale, care se bucură de autoritate de lucru judecat. În această fază, în centrul activității jurisdicționale stă judecătorul, care este chemat să soluționeze litigiul, conform regulilor de drept care îi sunt aplicabile [art. 22 alin. (1) C. proc. civ.], cooperând, în acest scop, cu părțile și alți participanți la proces. Părțile sunt cele care aduc litigiul în fața judecătorului și îi prezintă acestuia pretențiile și apărările lor, precum și motivele pe care se sprijină acestea (în special, motivele de fapt), iar judecătorul este cel care conduce procesul, încuviințând și administrând probele, soluționând incidentele procesuale, cererile incidentale și excepțiile procesuale și, în final, pronunțându-se asupra fondului și motivând hotărârea dată în acest sens^[2].

[1] GH. DURAC, *Drept procesual civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2020, p. 3; G. BOROI, M. STANCU, *Drept procesual civil, Vol. I, Partea generală. Judecata în primă instanță*, ed. a 6-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 3.

[2] Așa cum am arătat și cu altă ocazie (N.-H. ȚIȚ, *Rolul activ al judecătorului în identificarea și calificarea actelor și faptelor deduse judecării*, în R.R.D.P. nr. 1/2021, „Calificarea actelor juridice

Faza judecării poate să presupună atât o judecată în primă instanță, cât și o judecată în căile de atac.

Fiecare dintre acestea poate să parcurgă mai multe etape: etapa scrisă, etapa cercetării procesului, etapa dezbaterilor și etapa deliberării și pronunțării hotărârii^[1].

În **etapa scrisă** are loc sesizarea instanței, este verificată și regularizată cererea de chemare în judecată, aceasta este comunicată pârâtului și i se dă acestuia posibilitatea de a formula întâmpinare, respectiv cerere reconvențională. Rolul etapei scrise este acela de a se realiza sesizarea instanței (atât cu pretențiile reclamantului, cât și cu apărările și, eventual, contra-pretențiile pârâtului), de a se verifica îndeplinirea de către reclamant a tuturor obligațiilor care îi revin în acest sens (atât cele care vizează conținutul cererii de chemare în judecată, cât și cele privitoare la cerințe extrinseci, cum ar fi achitarea taxei judiciare de timbru), cât și de a se realiza comunicarea încrucișată a actelor de procedură, pârâtului fiindu-i comunicată cererea de chemare în judecată, iar reclamantului întâmpinarea și, eventual, cererea reconvențională a pârâtului. Etapa scrisă este premergătoare judecării propriu-zise, care va începe doar după ce aceste garanții sunt îndeplinite: instanța va stabili primul termen de judecată doar după ce cererea reclamantului a fost verificată și, eventual, îndreptată, această cerere a fost comunicată pârâtului, iar întâmpinarea acestuia a fost comunicată reclamantului.

În etapa de **cercetare a procesului** se îndeplinesc, în condițiile legii, acte de procedură la cererea părților ori din oficiu, pentru pregătirea dezbaterii în fond a procesului [art. 237 alin. (1) C. proc. civ.], respectiv se soluționează cererile de măsuri asigurătorii, de asigurare a probelor sau alte măsuri provizorii, se rezolvă excepțiile invocate de părți sau ridicate din oficiu, se examinează cererile de intervenție formulate de părți sau de terțe persoane, se pune în discuție, se

în dreptul privat”, pp. 175-176), „Procesul civil nu este o simplă activitate de administrare mecanică a probelor și de stabilire a dreptului. Judecătorul nu este și nu poate fi (decât, poate, în cazuri extreme și, oricum, irelevante pentru noțiunea de jurisdicție, în toate înțeleșurile și subtilitățile sale) un computer care analizează date și găsește soluții. Prezența judecătorului în procedură are cel puțin cinci ipostaze, fiecare dintre acestea fiind corespunzătoare unei anumite fațete a noțiunii de jurisdicție: «judecătorul care citește», cel care, într-o primă lectură a cererii, stabilește dacă aceasta îndeplinește condițiile de regularitate prevăzute de lege și dacă îi oferă suficiente informații pentru a se declanșa procedura contradictorie; «judecătorul care vorbește», cel care, din perspectiva de participant la cercetarea procesului, intră în dialog cu părțile, în vederea determinării tuturor elementelor de fapt care intră în conținutul dezbaterilor, a calificării juridice a actelor și faptelor deduse judecării; «judecătorul care ascultă», cel care primește concluziile părților; «judecătorul care judecă», cel care, după dezbateri, deliberază și dă o soluție în cauză; în fine, «judecătorul care scrie», cel care, după pronunțarea soluției, trebuie să redacteze hotărârea, arătând motivele de fapt și de drept ale soluției date în cauză, precum și considerentele respingerii sau admiterii cererilor ori apărărilor formulate de părți”.

^[1] S. SPINEI, *Drept procesual civil. Teoria generală, Vol. I*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 12-14.

încuviințează și administrează probele, se ia act de eventualele acte procesuale de dispoziție etc. Aceasta este etapa cea mai consistentă a procesului, atât prin numărul și complexitatea actelor de procedură îndeplinite, cât și prin finalitatea lor, soluționarea fondului neputând avea loc decât după ce sunt încuviințate și administrate probele și sunt soluționate celelalte incidente apărute pe parcursul procesului. Cercetarea procesului are loc în ședință publică, la unul sau mai multe termene de judecată, la care părțile au posibilitatea de a fi prezente în fața instanței, personal sau prin reprezentant legal sau convențional, și da explicații sau lămuriri ori pune concluzii cu privire la chestiunile pe care instanța le are de rezolvat.

Dezbaterea fondului permite părților să prezinte în fața instanței concluziile lor cu privire la pretențiile și apărările deduse judecării, astfel încât judecătorul să se pronunțe ascultând poziția tuturor părților implicate în proces. Deliberarea este rezervată doar membrilor completului de judecată, fiind etapa în care judecătorii analizează întregul material probator, precum și argumentele părților, pentru a da o soluție cauzei. Deliberarea se finalizează cu pronunțarea soluției, care presupune că aceasta este adusă la cunoștința părților în ședință publică sau prin intermediul grefei. La momentul pronunțării, instanța se dezinvestește, iar judecătorii nu mai pot reveni asupra soluției pronunțate. După pronunțare, unul dintre membrii completului de judecată redactează (motivează hotărârea), care este apoi comunicată, în copie, părților. Ca regulă generală, de la comunicare începe să curgă termenul pentru exercitarea căilor de atac.

Potrivit art. 456 C. proc. civ., **căile de atac pot fi ordinare (apelul) sau extraordinare (recursul, contestația în anulare, revizuirea).**

Apelul este singura cale ordinară de atac, deoarece partea nemulțumită poate critica hotărârea sub toate aspectele, atât în ceea ce privește stabilirea situației de fapt, pe baza probelor administrate (adică pentru netemeinicie), cât și pentru aplicarea greșită a normelor de drept procesual sau material (adică pentru nelegalitate). Cu alte cuvinte, apelul este o cale de atac devolutivă [art. 476 alin. (1) C. proc. civ.], instanța de control judiciar verificând soluția primei instanțe, prin prisma motivelor invocate în fața acesteia, inclusiv atunci când apelul nu este motivat [art. 476 alin. (2) C. proc. civ.]. Având în vedere caracterul său ordinar și devolutiv, apelul este și suspensiv de executare: ca regulă generală, hotărârea dată în primă instanță nu va putea fi pusă în executare dacă împotriva ei s-a formulat apel sau dacă termenul prevăzut de lege în acest scop nu a expirat.

Recursul, contestația în anulare și revizuirea sunt căi extraordinare de atac, ele putând fi promovate numai în cazurile expres prevăzute de lege (art. 488 C. proc. civ. – motivele de casare pentru care poate fi formulat recurs, art. 503 C. proc. civ. – motivele de contestație în anulare, art. 509 C. proc. civ. – motivele de revizuire). În cazul în care aceste căi de atac nu sunt motivate ori dacă motivele invocate de parte nu se încadrează în cele prevăzute de lege, intervine

IBDISWe know
the law

sanctiunea nulității (în cazul recursului) sau inadmisibilității (în cazul contestației în anulare și revizuirii). Având în vedere caracterul lor extraordinar, aceste căi de atac nu au, de regulă, caracter suspensiv de executare de drept; altfel spus, hotărârile instanței de apel sau cele ale primei instanțe care au fost menținute de instanța de apel sunt executorii (art. 633 pct. 1 C. proc. civ.), iar partea care formulează o cale extraordinară de atac poate obține suspendarea executării până la soluționarea respectivei căi de atac numai dacă formulează o cerere fundamentată pe motive temeinice și plătește o cauțiune, luarea măsurii suspendării fiind de competența instanței care va soluționa și calea de atac [art. 484 alin. (2)-(7), art. 507, art. 512 C. proc. civ.][¹].

De asemenea, clasificarea căilor de atac în ordinare și extraordinare are consecințe în planul determinării regulilor privind ordinea exercitării acestora: căile extraordinare de atac nu pot fi exercitate atât timp cât este deschisă calea de atac a apelului [art. 459 alin. (1) C. proc. civ.]; căile extraordinare, pe de altă parte, pot fi exercitate și concomitent, în condițiile prevăzute de lege, însă recursul se va soluționa cu prioritate [art. 459 alin. (3) C. proc. civ.].

Prima instanță și instanța de apel sunt instanțe de fond^[2], judecata în fața acestora urmărind soluționarea litigiului dintre părți, în timp ce judecata în căile extraordinare de atac are drept scop doar verificarea legalității hotărârii (în cazul recursului), sancționarea eventualelor motive de nulitate care ar afecta hotărârea (în cazul contestației în anulare) ori corectarea unor greșeli de judecată, în special ca urmare a apariției unor situații noi (în cazul revizuirii).

Ca regulă generală, în procesul civil, hotărârile date în primă instanță sunt susceptibile de apel, dacă legea nu prevede altfel [art. 466 alin. (1) C. proc. civ.]. Actualul Cod de procedură civilă a generalizat calea de atac a apelului, consacrand, în acest fel, caracterul său ordinar și dând posibilitatea părților să acceseze un al doilea grad de jurisdicție în marea majoritate a situațiilor^[3].

[¹] Recursul are caracter suspensiv de executare de drept numai în cauzele privitoare la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări cu așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege [art. 484 alin. (1) C. proc. civ.]. Contestația în anulare și revizuirea nu au, în nicio situație, caracter suspensiv de executare de drept.

[²] În mod greșit este folosită, de multe ori, sintagma „instanță de fond” ca sinonim pentru prima instanță. În realitate, atât prima instanță, cât și instanța de apel sunt instanțe de fond, aspect care rezultă, spre exemplu, din regimul juridic de invocare a excepției de litispendență [art. 138 alin. (2) C. proc. civ.].

[³] În redactarea inițială a Codului de procedură civilă actual (forma stabilită prin Legea de punere în aplicare nr. 76/2012, publicată în M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012), exista o situație în care judecătorii erau competente să soluționeze cauze civile în primă și ultimă instanță, cu alte cuvinte hotărârea dată în primă instanță nu era susceptibilă nici de apel, nici de recurs (cererile privind creanțe având ca obiect plata unei sume de bani de până la 2000 de lei inclusiv). Aceste dispoziții legale nu au produs însă efecte, fiind abrogate prin O.U.G. nr. 4/2013, pe fondul declarării ca neconstituționale a dispozițiilor similare cuprinse în Codul de procedură civilă anterior [art. 1 pct. 1¹ și art. 299 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă], prin Decizia nr. 967/2012 a Curții Constituționale (publicată în M. Of. nr. 853 din 18 decembrie 2012). În motivarea acestei decizii

Există însă și situații în care hotărârea primei instanțe nu poate fi atacată cu apel, aceasta însemnând că ea este susceptibilă de recurs [art. 483 alin. (1) C. proc. civ.], însă aceste situații vizează în special soluții date cu privire la incidente procedurale sau care sunt rezultatul unui act procesual de dispoziție [spre exemplu, renunțarea la judecată – art. 406 alin. (6) C. proc. civ., renunțarea la dreptul subiectiv pretins – art. 410 C. proc. civ.; suspendarea judecării – art. 414 C. proc. civ.; perimarea – art. 421 alin. (2) C. proc. civ.; hotărârea dată în baza recunoașterii pretențiilor – art. 437 C. proc. civ., hotărârea prin care se încuviințează învoiala părților – art. 440 C. proc. civ.] ori anumite cazuri în care instanța se dezinvestește, fără a soluționa fondul [spre exemplu, atunci când cererea de chemare în judecată este respinsă ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională sau ca nefiind de competența instanțelor române – art. 132 alin. (4) C. proc. civ.]. Cu alte cuvinte, ca regulă, în procesul civil, hotărârea prin care prima instanță a soluționat fondul sau chiar s-a dezinvestit fără soluționarea fondului, analizând însă o excepție de fond (care vizează nerespectarea condițiilor de exercitare a acțiunii) sau chiar excepții de procedură (cum ar fi cea referitoare la nulitatea cererii de chemare în judecată), hotărâre care poartă denumirea de sentință, potrivit art. 424 alin. (1) C. proc. civ., este, potrivit legii, susceptibilă de apel^[1].

■ Nu același lucru putem spune însă și despre hotărârile pronunțate de instanțele de apel. Deși regula este că acestea pot fi atacate cu recurs [art. 483 alin. (1)

s-a reținut că „(...) eliminarea controlului judiciar asupra hotărârii pronunțate de judecătoria, în procesele și cererile privind creanțe având ca obiect sume de bani de până la 2.000 lei inclusiv, aduce atingere principiului constituțional referitor la egalitatea în fața legii, astfel cum este reglementat prin art. 16 din Constituție, golind de conținut dispozițiile art. 129 din Constituție. (...) principiul constituțional al egalității în fața legii, fără privilegiu și discriminări, (...) presupune faptul că toate persoanele aflate în aceeași situație juridică au o vocație egală de a fi judecate de aceleași instanțe judecătorești și după aceeași reguli de procedură, incluzând administrarea probelor, asigurarea dreptului la apărare sau la folosirea acelorași căi de atac, fără nicio discriminare pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine ori condiție socială sau alte criterii discriminatorii. Or, în speță, imposibilitatea exercitării oricărei căi de atac de către părțile unui proces, determinată de un criteriu subiectiv, de natură pecuniară, legat de valoarea obiectului cauzei deduse judecării, este de natură să împiedice aplicarea efectivă a principiilor constituționale ale egalității în drepturi, în general, și egalității în fața justiției, în special, cuprinse în art. 16 alin. (1) și (2) și art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală. (...) Având în vedere aceste considerente, Curtea constată că sunt încălcate și dispozițiile constituționale cuprinse în art. 53 alin. (2) teza finală, potrivit cărora măsura restrângerii exercițiului unui drept sau al unei libertăți consacrate constituțional trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului ori a libertății, condiții cumulative care, prin prisma argumentației anterior expuse, nu sunt întrunite în privința normelor de procedură criticate în prezenta cauză”.

^[1] Regula nu este aplicabilă și în materia contenciosului administrativ, în care legea deschide, împotriva hotărârii primei instanțe, doar calea de atac a recursului, potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004.

C. proc. civ.], există numeroase situații în care decizia instanței de apel este definitivă, nemaifiind, potrivit legii, susceptibilă de recurs^[1]. În aceste cazuri, împotriva deciziei instanței de apel, partea interesată va putea totuși formula contestație în anulare, inclusiv pentru motivele prevăzute de art. 503 alin. (2) C. proc. civ., potrivit art. 503 alin. (3) C. proc. civ.

Pentru contestație în anulare și revizuire, trebuie observate dispozițiile speciale referitoare la obiectul acestora, condițiile de admisibilitate și motivele pentru care pot fi formulate, prevăzute de art. 503 și urm. C. proc. civ. (pentru contestația în anulare) și art. 509 și urm. C. proc. civ. (pentru revizuire).

O altă clasificare a căilor de atac are la bază regulile de competență aplicabile în vederea determinării instanței care le va soluționa. Facem astfel distincție între **căi de atac de reformare** (apelul și recursul), care se soluționează de instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea, și **căi de atac de retractare** (contestația în anulare și revizuirea), care se soluționează, ca regulă de aceeași instanță^[2]. Clasificarea are relevanță și cu privire la regimul juridic al hotărârii prin care se soluționează căile de atac: în cazul apelului și recursului, odată cu parcurgerea acestora se consolidează autoritatea de lucru judecat a hotărârii [art. 430 alin. (4) C. proc. civ.]; hotărârile pronunțate în cazul contestației în anulare și revizuirii sunt supuse aceluiași căi de atac ca și hotărârea atacată, aceasta din urmă păstrându-și autoritatea de lucru judecat până la momentul înlocuirii ei cu alta, în eventualitatea admiterii căii de atac [art. 430 alin. (5) C. proc. civ.].

La finalul fazei de judecată, hotărârea devine definitivă, se bucură de autoritate de lucru judecat (art. 430 C. proc. civ.), precum și de forță executorie (art. 433 C. proc. civ.), de obligativitate și opozabilitate (art. 435 C. proc. civ.) și are forța probantă a unui înscris autentic (art. 434 C. proc. civ.).

La rândul său, autoritatea de lucru judecat produce două efecte (art. 431 C. proc. civ.): *unul negativ*, constând în aceea că litigiul, odată soluționat, nu va

^[1] În acest sens, potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) -j³) C. proc. civ., în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile pronunțate în materia protecției consumatorilor, a asigurărilor, precum și în cele ce decurg din aplicarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite. De asemenea, nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului [spre exemplu, în cazul hotărârii pronunțate de instanță atunci când aceasta a pus, din oficiu, în discuția părților necesitatea introducerii în cauză a altor persoane, iar niciuna din părți nu a solicitat acest lucru, instanța apreciind că pricina nu poate fi soluționată fără participarea terților – art. 78 alin. (2) și (5) C. proc. civ.].

^[2] Există o singură excepție, în cazul revizuirii pe motiv de contrarietate de hotărâri [art. 509 alin. (1) pct. 8 C. proc. civ.], care se soluționează de instanța mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre, iar dacă una dintre instanțe este Înalta Curte de Casație și Justiție, cererea de revizuire se va soluționa de aceasta [art. 510 alin. (2) C. proc. civ.].